

ข้อ 6 สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม กลุ่มวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 2 สมัย 67

สิทธิมนุษยชนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

1. ผู้กล่าวโทษ ผู้เสียหาย โจทก์

1.1 สิทธิและอำนาจของผู้กล่าวโทษ

ผู้กล่าวโทษมีสิทธิจะกล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ว่ามีผู้กระทำความผิด

1.2 สิทธิหรืออำนาจของผู้เสียหายและมาตรการที่ให้ความคุ้มครองผู้เสียหายที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่

(1) สิทธิของผู้เสียหายที่จะร้องทุกข์ (มาตรา 123 และมาตรา 3 (1)) สิทธิของผู้ร้องทุกข์ที่จะแก้คำร้องทุกข์ในระยะใด หรือจะถอนคำร้องทุกข์เสียเมื่อใดก็ได้ (มาตรา 126)

(2) สิทธิของผู้เสียหายที่จะได้รับการจัดหาลำหรือล่ามภาษามือ (มาตรา 13)

(3) สิทธิของผู้เสียหายที่จะยอมหรือไม่ยอมให้เจ้าพนักงานเปรียบเทียบ (มาตรา 38 ประกอบมาตรา 37 (2) (3) และ (4))

(4) สิทธิของผู้เสียหายที่จะยอมหรือไม่ยอมให้พนักงานสอบสวนตรวจตัวผู้เสียหายหรือตรวจตัวทางวิทยาศาสตร์ หรือยอมหรือไม่ยอมให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจร่างกายหรือจิตใจของผู้เสียหายหรือตรวจทางวิทยาศาสตร์ (มาตรา 131/1 มาตรา 132 (1) และ วรรคสอง มาตรา 243 วรรคหนึ่ง มาตรา 244/1 วรรคสอง)

(5) สิทธิและมาตรการคุ้มครองผู้เสียหายที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี

(5.1) สิทธิของผู้เสียหายที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ในกรณีความผิด ต่อไปนี้

- ความผิดเกี่ยวกับเพศ
- ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายอันมิใช่ความผิดที่เกิดจากการชุลมุนต่อสู้
- ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพ
- ความผิดฐานกรรโชก ชิงทรัพย์และปล้นทรัพย์

- ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี
- ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก
- ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ
- คดีความผิดอื่นที่มีอัตราโทษจำคุก

ให้พนักงานสอบสวนแยกกระทำเป็นส่วนสัดในสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ตามที่ร้องขอ และให้มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการเข้าร่วมในการถามปากคำ กับบันทึกภาพและเสียงด้วย (มาตรา 133 ทวิ)

(5.2) มาตรการคุ้มครองผู้เสียหายที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี จะได้รับการจัดให้ชี้ตัวบุคคลหรือผู้ต้องหาในสถานที่ที่เหมาะสม และสามารถจะป้องกันมิให้บุคคลซึ่งจะถูกชี้ตัวนั้นเห็นตัวเด็กและให้มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการร่วมอยู่ด้วย (มาตรา 133 ตรี วรรคแรก)

(6) สิทธิของผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้ร้องทุกข์ที่จะได้รับแจ้งคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี หรือสิทธิของผู้เสียหายที่จะร้องขอต่อพนักงานอัยการเพื่อขอทราบบทสรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสั่งคดี ทั้งนี้ ภายในกำหนดอายุความฟ้องร้อง (มาตรา 146)

(7) สิทธิของผู้เสียหายที่จะร้องขอให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้ศาลสั่งให้สืบพยานก่อนฟ้องคดี (มาตรา 237 ทวิ)

(8) มาตรการคุ้มครองผู้เสียหายที่จะให้การด้วยความสมัครใจ หรือที่จะไม่ให้พนักงานสอบสวนซักถาม พุดให้ข้อเท็จจริงหรือใช้กลอุบายอื่นเพื่อป้องกันมิให้ผู้เสียหายให้ถ้อยคำซึ่งอาจจะให้ด้วยความเต็มใจ และพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นหญิงสอบผู้เสียหายที่เป็นหญิงในคดีความผิดเกี่ยวเพศ และกรณีจำเป็นต้องมีการให้ผู้เสียหายหรือพยานยืนยันตัวผู้กระทำความผิดชั้นจับกุมหรือชี้ตัวผู้ต้องหา ต้องจัดสถานที่ที่เหมาะสมในการยืนยันหรือชี้ตัวมิให้ผู้กระทำผิดหรือผู้ต้องหาเห็นตัว (มาตรา 133 วรรคสาม วรรคสี่ วรรคห้า)

1.3 สิทธิหรืออำนาจของผู้เสียหายหรือของโจทก์และมาตรการคุ้มครองผู้เสียหายหรือโจทก์

(1) สิทธิของผู้เสียหายที่จะขอตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การของตนในชั้นสอบสวนหรือเอกสารประกอบคำให้การของตน เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว (มาตรา 8 วรรคท้าย)

(2) สิทธิของผู้เสียหายที่จะเป็นโจทก์ฟ้องคดีต่อศาล หรือจะยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการในระยะใดระหว่างพิจารณาก่อนศาลชั้นต้นพิพากษาคดีนั้น (มาตรา 28 (2) และมาตรา 3 (2) มาตรา 30) แต่มีกฎหมายจำกัดสิทธิของผู้เสียหายในการฟ้องคดีหรือดำเนินคดีอาญา เช่น

- ห้ามฟ้องบุพการีตาม ป.พ.พ.มาตรา 1562
- ห้ามฟ้องเด็กหรือเยาวชนกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดต่อศาลเยาวชนและครอบครัว เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากผู้อำนวยการสถานพินิจ
- ห้ามฟ้องขอให้กักกันเพราะเป็นอำนาจของพนักงานอัยการโดยเฉพาะตาม ป.วิ.อ.มาตรา 43

- คดีอาญาเล็กน้อยหรือคดีอาญาระงับตาม ป.วิ.อ.มาตรา 37 (1) หรือ มาตรา 39

(3) สิทธิของผู้เสียหายที่จะเป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาต่อศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญาหรือต่อศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งก็ได้ (มาตรา 40 วรรคหนึ่ง และมาตรา 3 (3)) และสิทธิอื่น ๆ เกี่ยวกับคดีดังกล่าว (มาตรา 40 วรรคหนึ่ง - มาตรา 51)

(4) สิทธิของผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์หรือพนักงานอัยการโจทก์ที่จะร้องขอถอนฟ้องคดีอาญาหรือคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา (มาตรา 3 (4) และมาตรา 35 วรรคหนึ่ง วรรคสอง)

(5) สิทธิของผู้เสียหายหรือผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์ที่จะยอมความในคดีความผิดต่อส่วนตัว (มาตรา 3 (5) และมาตรา 35 วรรคสอง)

(6) สิทธิของโจทก์ที่จะขอโอนคดี (มาตรา 23, มาตรา 26)

(7) สิทธิของโจทก์ที่จะตั้งข้อรังเกียจผู้พิพากษาในศาลซึ่งชำระคดีอาญา (มาตรา 27)

(8) สิทธิของโจทก์ที่จะร้องขอต่อศาลสั่งให้คดีของผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์กับคดีของพนักงานอัยการซึ่งเป็นคดีอาญาเรื่องเดียวกันรวมพิจารณาเป็นเรื่องเดียวกัน (มาตรา 33)

(9) สิทธิของโจทก์ที่จะยื่นคำร้องต่อศาลขอแก้หรือเพิ่มเติมฟ้องก่อนมีคำพิพากษาศาลชั้นต้น (มาตรา 163 วรรคหนึ่ง, มาตรา 164)

(10) สิทธิของโจทก์ที่จะขอให้เพิ่มโทษฐานไม่ชัดหลาบ (มาตรา 159)

(11) สิทธิของโจทก์ที่จะร้องขอให้ศาลยกคดีขึ้นไต่สวนมูลฟ้องใหม่ หรือพิจารณาคดีใหม่กรณีศาลยกฟ้องเพราะโจทก์ไม่มาศาลตามกำหนดนัด (มาตรา 166 วรรคสอง, มาตรา 181) และสิทธิของโจทก์ที่จะร้องขอให้ศาลยกคดีขึ้นตรวจพยานหลักฐานใหม่กรณีศาลยกฟ้องเพราะโจทก์ไม่มาศาลตามกำหนดนัดตรวจพยานหลักฐาน (มาตรา 173/2 ประกอบมาตรา 166 วรรคสอง)

- (12) สิทธิของโจทก์ที่จะแถลงเปิดและปิดคดีและนำพยานเข้าสืบ (มาตรา 174)
- (13) สิทธิของโจทก์ที่จะขอให้ศาลพิจารณากลับ (ไม่เปิดเผย) และเมื่อมีการพิจารณากลับโจทก์กับทนายโจทก์มีสิทธิอยู่ในห้องพิจารณาได้ (มาตรา 177, มาตรา 178)
- (14) สิทธิของโจทก์ที่จะอุทธรณ์ฎีกา หรือร้องขอแก้อุทธรณ์ฎีกา หรือสิทธิของโจทก์ผู้อุทธรณ์ที่จะร้องขออุทธรณ์ฎีกา (มาตรา 193 – 225, มาตรา 161 วรรคสอง, มาตรา 170 วรรคหนึ่ง)
- (15) สิทธิของผู้เสียหายที่จะยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งให้ทำการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ตามความในมาตรา 244/1 ไว้ก่อนฟ้องก็ได้ (มาตรา 237 ตรี วรรคสอง)
- (16) มาตรการคุ้มครองผู้เสียหายที่อาจได้รับการสอบถามจากศาลก่อนสั่งให้ขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในสถานที่อื่นที่มีใช้สถานีตำรวจหรือสถานที่ควบคุม (มาตรา 89/1)
- (17) มาตรการคุ้มครองผู้เสียหายที่อาจได้รับการสอบถามจากศาลก่อนสั่งจำคุกจำเลยในสถานที่อื่นหรือด้วยวิธีพิเศษ (มาตรา 89/2)
- (18) มาตรการคุ้มครองโจทก์ที่จะรับฟังการอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งในศาลโดยเปิดเผย (มาตรา 182 วรรคสอง)

2. ผู้ถูกกล่าวโทษ ผู้ต้องหา จำเลย

สิทธิหรืออำนาจของผู้ต้องหาและมาตรการคุ้มครองผู้ต้องหาที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่

2.1 สิทธิของผู้ต้องหาหรือผู้ถูกจับที่ถูกควบคุมหรือขัง 6 ประการ คือ

- (1) แจ้งหรือขอให้เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไว้วางใจทราบถึงการถูกจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุมในโอกาสแรก
- (2) พบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว (มาตรา 7/1 (1))
- (3) ให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ในชั้นสอบสวน (มาตรา 7/1)
- (4) ได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกับญาติได้ตามสมควร (มาตรา 7 (3))
- (5) ได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดการเจ็บป่วย (มาตรา 7/1 (4))
- (6) มีสิทธิได้รับแจ้งจากพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งรับมอบตัวผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาให้ทราบว่า

ข้อสังเกต

1) สิทธิที่จะติดต่อบุคคลภายนอกและได้รับการดูแลช่วยเหลือก่อให้เกิดหน้าที่แก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจต้องแจ้งให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาทราบถึงสิทธิทั้ง 5 ประการดังกล่าวนี้ในโอกาสแรก

2) ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหากฎหมายนี้เป็นบุคคลเดียวกันเนื่องจากการจับก็คือการหาว่าได้กระทำความผิดตามมาตรา 2 (2) และเห็นได้จากมาตรา 85 วรรคหนึ่ง ที่ว่าเจ้าพนักงานผู้จับหรือรับตัวผู้จับไว้ มีอำนาจค้นตัว ผู้ต้องหา ไม่ใช่คำว่าผู้ถูกจับ

3) คำพิพากษาที่ 2015/2547 การแจ้งสิทธิของผู้ต้องหาไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับให้ต้องระบุไว้ในบันทึกคำให้การชั้นสอบสวน

4) ถ้าไม่ปฏิบัติตามสิทธินี้หรือปฏิบัติล่าช้าอาจมีความผิดทาง ป.อาญา มาตรา 157 หรืออาจรับผิดทางแพ่งในเรื่องละเมิด ส่วนตาม ป.วิ.อ. มิได้บัญญัติไว้ดังกรณีตามมาตร 134/4 วรรคสอง น่าจะใช้บทบัญญัติในมาตร 226 ที่จะไม่รับฟังถ้อยคำของผู้ต้องหาเพราะเป็นพยานบุคคลที่เกิดขึ้นโดยมิชอบประการอื่น

2.2 สิทธิของผู้ต้องหาที่จะยินยอมหรือไม่ยินยอมให้เจ้าพนักงานเปรียบเทียบค่าปรับหรือค่าทดแทน (มาตร 38 ประกอบมาตร 37) (สิทธิเช่นเดียวกับผู้เสียหาย)

(1) ผู้กระทำความผิดยินยอมเสียค่าปรับในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้นแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ก่อนศาลพิพากษาในคดีที่มีโทษปรับสถานเดียว หรือก่อนศาลสืบพยานตาม ป.อาญา มาตรา 79 สิทธิฟ้องคดีอาญาระงับตามมาตรา 39 (3) โดยผู้เสียหายไม่ต้องยินยอม

(2) ผู้มีอำนาจเปรียบเทียบคือพนักงานสอบสวนตามมาตรา 37 (2) และ พ.ร.บ.การเปรียบเทียบคดีอาญา พ.ศ. 2481 มาตรา 4 ที่แก้ไขเพิ่มเติม

(3) การเปรียบเทียบเป็นดุลพินิจของเจ้าพนักงาน ไม่ใช่บทบังคับ

(4) การเปรียบเทียบไม่ชอบคดีไม่เล็กกัน เช่น กรรมเดียวผิดกฎหมายบททุกบท ต้องอยู่ในอำนาจเปรียบเทียบ หากบทใดเกินอำนาจก็เปรียบเทียบไม่ได้ หรือทุกบทอยู่ในอำนาจ ต้องเปรียบเทียบบทหนักเท่านั้น เป็นต้น

2.3 มาตรการคุ้มครองผู้ต้องหาซึ่งมีอายุไม่เกิน 18 ปี ในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา ก่อนเริ่มสอบถามปากคำ ให้พนักงานสอบสวนสอบถามผู้ต้องหามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหาทนายความให้ (มาตรา 134/1)